

УДК: 811.161.2'373.421'373.7:821.161.2С1/7]/08

Борис Коваленко
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри української мови Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)
e-mail: kovalenko.bor@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3764-856X

СИНОНІМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ У ФРАЗЕОЛОГІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ А. СВИДНИЦЬКОГО)

У статті на матеріалі творів А. Свидницького розглянуто системні відношення у фразеології, зокрема синонімічні. Прагнучи до об'єктивного відображення життя, письменник вдається до широких описів побуту і звичаїв народу, його одягу, їжі і т. ін., а вагомим компонентом його оповідей є фразеологізми (приказки, прислів'я). Багатий синонімічний словник є свідченням високої художньої майстерності автора, досконалого знання ним літературної та народнорозмовної української мови.

Ключові слова: Системні відношення, синонімія, фразеологізм, фразеологічні синоніми, А. Свидницький.

Kovalenko Borys. Synonymic connections in phraseology (based on the works of A. Svydnytskyi)

In the article the systematic relations in phraseology, in particular synonymous ones, are studied on the material of A. Svydnytskyi's works. Some aspects of systematic relations of phraseological units in the Ukrainian language found their theoretical grounding in the works of L. Avksentieva, N. Babych, V. Bilonozhenko, I. Hnatiuk, M. Zhuikova, V. Kalashnyk, A. Lahutina, F. Medvediev, L. Palamarchuk, Yu. Pradid, Ye. Rehushevskyi, L. Skrypnyk, V. Uzhchenko and other researches. Most works of Ukrainian linguists-phraseologists are devoted to the problem of synonymy, because of the lack of a common view on this phenomenon. Language of A. Svydnytskyi's works is full of phraseological units (sayings, proverbs). Describing of real events, provided by the writer, affects the selection of linguistic means. Aiming at the objective reflection of life, the author uses the extensive descriptions of everyday life and customs of people, their clothes, food, etc., which sometimes resemble the usual records of a specialist-ethnographer. Continuing the traditions of the predecessors, and especially of T. Shevchenko, the writer, makes the folklorism in its broad understanding - as a special stylistic category, a major component of his story. It is manifested not only in the introduction to the folk songs, phraseological units (sayings, proverbs), elements of folk figurativeness, etc., but also in the deep penetration of the writer into the composition of the world's perception, people's thinking, the result of which is the organicity, naturalness of the way of reproduction of thoughts and feelings of ordinary people. A. Svydnytskyi, even used collocations as an epigraph to his works. The phraseological units and paroemia in the works of the writer - are the centres on which the author's narrative is based or from which the author's story is drafted off, they are always in place and suitable for the occasion, the language of characters is full of them, they also serve as supporting moments, undeniable truths.

Having grouped phraseological synonyms, we distinguish the most common of their semantic varieties: the relationship between people, the mental and physical condition of a person, phraseological units, which characterize the respect for the dead, etc.

As the research has shown, the phraseological fund of the works by A. Svydnytskyi is rich and diverse, and the main function of phraseological synonyms used in his works is the refinement, the detalization of the depicted features. Rich synonymic vocabulary is a testimony to the author's high literary skills, his perfect knowledge of the literary and folk Ukrainian language.

Key words: systematic relations, synonymy, phraseological unit, phraseological synonyms, A. Svydnytskyi.

Загальноновизнаною в українському та зарубіжному мовознавстві є думка про наявність системних зв'язків у фразеологічному складі мови. Фразеологізми функціонують не ізольовано, а органічно вписуються в мовну систему. Цілісність значення фразеологічних одиниць зумовлює витворення системних відношень, аналогічних лексичним одиницям: полісемія, омонімія, синонімічні, варіантні й антонімічні відношення.

Окремі аспекти системних відношень фразеологізмів української мови знайшли своє теоретичне обґрунтування в працях Л.Г. Авксент'єва, Н.Д. Бабич, В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк, М.В. Жуйкової, В.С. Калашника, А.В. Лагутіної, Ф.П. Медведєва, Л.С. Паламарчука, Ю.Ф. Прадіда, Є.С. Регушевського, Л.Г. Скрипник, В.Д. Ужченка, Д.В. Ужченка та ін. дослідників.

Найбільше робіт українських лінгвістів-фразеологів присвячено питанням синонімії (Л.Г. Боярова, М.Т. Демський, М.П. Коломієць, Л.Г. Скрипник, Л.М. Стоян).

Проблема синонімії у фразеології пов'язана перш за все з відсутністю єдиного погляду на це явище. На думку Ф.П. Медведева, "фразеологічні синоніми – це самостійні звороти, що вживаються для позначування того самого поняття; вони близькі смисловим значенням, але не тотожні, мають різну образну структуру, різний лексичний склад, стилістично іноді різко відмінні" [Медведев 1982, с. 67]. В.М. Телія суть фразеологічної синонімії вбачає в здатності фразеологізмів з однаковим категоріальним граматичним значенням і різним лексичним складом компонентів до взаємозамінювання без порушення будови конструкції [Телія 1996, с. 77]. Л.Г. Скрипник синонімічними вважає фразеологізми з різною внутрішньою формою і лексичним складом на позначення одного й того самого поняття, що, відтіняючи різні його сторони, мають однотипне категоріальне значення і однакову семантичну сполучуваність зі словами оточення [Скрипник 1973, с. 212]. Один із укладачів першого українського словника фразеологічних синонімів М.П. Коломієць фразеологізми-синоніми розуміє як фразеологізми, "...що близькі (чи тотожні) за своїм основним значенням, але відрізняються образною структурою, значеннєвими відтінками, емоційно-експресивним забарвленням або належністю до того чи іншого функціонального стилю" [Коломієць 1988, с. 4].

На думку Л.Г. Авксентьєва, фразеологічні синоніми "виражають спільне значення і мають однакову синтаксичну сполучуваність, але відмінні між собою компонентним складом, а також емоційно-семантичними відтінками, закладеними в самій природі фразеологічної одиниці" [Авксентьєв 1983, с. 74]. Більшості фразеологізмів-синонімів, як вважає дослідник, властиві такі риси, як однорідність моделі, співвіднесеність значення зі значенням відповідної частини мови, однорідна синтаксична сполучуваність.

В.П. Жуков тлумачить фразеологічні синоніми як стійкі вислови "...з гранично близьким значенням, що, як правило, співвідносяться з тією самою частиною мови, мають частково подібну або (рідше) однакову лексико-фразеологічну сполучуваність (ця особливість перш за все властива одноструктурним фразеологізмам), але відрізняються один від одного відтінками значення, стилістичним забарвленням, а інколи тим та другим одночасно" [Жуков 1986, с. 178]. Учений зазначає, що фразеологізми, які вступають у синонімічні зв'язки, мають неоднаковий ступінь синонімічності. Найбільшою синонімічністю характеризуються фразеологічні звороти, які, збігаючись за значенням, вільно замінюють один одного в будь-якому контексті.

В.Д. Ужченко і Д.В. Ужченко вважають, що фразеологічна синонімія значною мірою подібна до лексичної: фразеосиноніми мають близьке значення, хоч і різні семантичні відтінки [Ужченко, Ужченко 2005, с. 76].

Отже, для фразеологічної синонімії визначальними ознаками є: а) близькість семантики; б) однакова синтаксична роль; в) відмінності відтінків значення або стилістичного забарвлення.

Фразеологізми-синоніми можна об'єднати в синонімічний ряд. М.П. Коломієць зазначає, що в синонімічний ряд об'єднуються тільки тотожні або близькі за значенням фразеологізми, як правило, співвідносні семантично й функціонально з тією самою частиною мови, які виконують функцію того самого члена речення, що й домінанта синонімічного ряду. Зауважимо, що це можуть бути різні за граматичною структурою фраземи [Коломієць 1988, с. 5]. Подібної думки дотримується і Л.Г. Авксентьєв, вважаючи, що фраземи формують синонімічний ряд на основі спільності загального значення. Синонімічний ряд створюється іноді шляхом переосмислення різних словосполучень, що асоціюються з однією якоюсь ідеєю, однак члени ряду продовжують через семантику зберігати особливості свого походження, а також значні відмінності, пов'язані з їх приналежністю до того чи іншого соціального або професійного середовища та з образами, що лежать у їх основі [Авксентьєв 1983, с. 79–80].

Мета статті – проаналізувати фразеологічні синоніми, які функціонують у творах А. Свидницького, виявити найбільш кількісно значущі синонімічні ряди, вказати на їх функційно-стилістичні особливості.

Мовна постать А. Свидницького не знайшла всебічного висвітлення в сучасному мовознавстві. У науковому доробку, присвяченому ідіолекту письменника – представника шістдесятників ХІХ ст., автора етнографічних нарисів та оповідань, роману "Люборацькі" – варто виділити праці В.Я. Герасименка, Н.Й. Жук, М.Є. Сиваченка, О.Г. Муромцевої, М.М. Хращевського, П.П. Доценко. Про те, як відображається подільський говір у мові творів письменника, йдеться у працях І. Матвіяса [Матвіяс 1990; Матвіяс 1998].

Об'єктивно-повістевий виклад, який запровадив А. Свидницький, позначається на доборі мовних засобів. Прагнучи до об'єктивного відображення життя, автор вдається до широких описів побуту і звичаїв народу, його одягу, їжі і т. ін., які часом нагадують звичайні записи спеціаліста-етнографа. Продовжуючи традиції своїх попередників, а особливо Т.Г. Шевченка, письменник вагомим компонентом своєї оповіді робить фольклоризм у широкому розумінні – як спеціальну стильову

категорію. Вона виявляється не лише у введенні до тексту народних пісень, фразеологізмів (приказок, прислів'їв), елементів народної образності тощо, а й у глибокому проникненні письменника в склад народного світосприймання, народного мислення, наслідком чого є органічність, природність самого способу відтворення думок і почуттів простих людей. А.П. Свидницький навіть епіграфом до своїх творів добирав сталі сполуки. Наприклад, до роману «Люборацькі» він подав вислів *Людей слухай, а свій розум май*, а до своїх російськомовних оповідань та нарисів «Попался впросак» і «За год до холери» приказки: *Дере коза лозу, а вовк козу, вовка мужик, мужика пан, пана юриста, а юристу чортів триста і Подоля, Подоля! Гірка твоя доля ... Хороший край, та лиха година*. Навіть деякі оповідання автор називав пареміями, наприклад: *Проти сили не попреш: з чим родився з тим і вмреш або Хоч з мосту та в воду*.

Усі твори письменника, навіть ті, які написані російською мовою, наповнені фразеологізмами і пареміями. З метою колоритнішого зображення умов, у яких живуть персонажі твору, автор використовує різноманітні фразеологічні словосполучення то фольклорного («*Пройшла еси вогонь, і мідні труби, і пляшки, й келішки; всюди їздила, то піди ще й пішки*»; «*А паню видно по носі, що рилась в горосі..., рила моркву з петрушкою і вдавила галушкою*»), то книжного, церковнослов'янського («*Блажен тільки той, кого обрящет удача*»; «*В день радости взрдаете і восплачетеся...*») походження. Часто як прийом мовної характеристики вживаються польські і російські вирази, звороти, окремі слова. Зауважимо, що народно-розмовна мова і фольклор були основою художньої мови й інших письменників – як попередників, так і сучасників А.П. Свидницького. Відмінності полягають, на думку О.Г. Муромцевої, в характері використання, ступеня органічності цих джерел, а також ступеня достовірності їх як засобу змалювання соціальних типів і картин соціальної дійсності. Саме в цьому А.П. Свидницький у значній мірі був першопрохідцем в українській прозі, оскільки до нього згадані джерела використовувалися в основному для опису селянства. Письменник же зобразив близький до народу за побутом, національним світосприйняттям верству подільського православного духовенства, яке, як і його паства, зазнавало національного приниження з боку представників католицтва [Муромцева 2008, с. 52].

Фразеологізми та паремії в творах письменника – це ті центри, на які спирається або від яких відштовхується авторська розповідь, вони завжди до місця і на місці, щедро насичені ними мова персонажів, вони також виступають опорними моментами, незаперечними істинами: *Хіба він [Бог] знає, куди до раю навпростець?; Кому що, а курці просо!; Не вернеться, що минулось; Над сиротою Бог з калитою; Не відхрестися, ні відмолишся; Поминай же як звали; Рада б мама за пана, так пан не бере*.

Письменник не тільки використовував народну мудрість, а й за її зразком створював свої афоризми, наприклад: *Вірив у пана, як турчин у місяць; Не знав більше світа, що у вікні; Пройшла еси вогонь, і мідні труби, і пляшки, й келішки; Лиха доля лиху дорогу показала*.

Досліджуючи фразеологічну синонімію в художньому стилі, звернемо увагу на твори А. Свидницького, писані добірною українською мовою, наповнені прислів'ями та приказками. Автор широко використовує діалоги, наводить пісенні ремінісценції, вдається до ліричних відступів, надає великого значення застосуванню в художній мові фразеологізмів, їх синонімів, і це свідчить не лише про те, що він звертається до живого народного мовлення, а й про вживане й широке користування цими одиницями при передачі менталітету українського народу, особливості його мови, якнайповнішому розкритті вдачі того чи того героя, введенні читача в коло подій, що зображені у повісті або оповіданнях, передачі живого характеру розмови між персонажами.

Одиниці мови функціонують не ізольовано, а в безлічі тісних взаємозв'язків між собою. Це дає змогу їх групувати, встановлювати відповідні семантичні відношення.

Виділення фразеологічних груп, як і лексичних, залежно від зв'язку між ними – важливий етап вивчення системних семантичних відношень.

Згрупувавши фразеологічні синоніми, виділимо найпоширеніші їх семантичні різновиди.

Так, до фразеологізмів, що передають відносини між людьми, належать:

– сталі вислови, що означають поширення неправдоподібних відомостей про когось, ведення неправдивих розмов – *гладко брехати*: *Другі думали: “Та й гладко ж бреше”, а проте і цим заздрісно було, що в Антося стільки знайомих* (Люборацькі, с. 176), *губу мати виправлену: І губу Мася мала виправлену! Що які вже витресовані оті скарбові підпанки, що якби не вмів брехати, та ще й гладко, то не мав би й рубця на плечах...* (Люборацькі, с. 92.), *ману пускати: Отак Антося ману пускав і камбряттям, і перед урядом, і по селах* (Люборацькі, с. 176), *водити за ніс: Пани вчотирьох тим часом зайшли в сад, посідали під липою, – може, чай пити збиралися або що, а щоб губа не вакувала, почали кпити один з другого ті два молодших зяті, що в тебе жінка така! а в тебе така! тебе за ніс водить! а тебе за чуба смиче!..* (Недоколисана, с. 395);

– фразеологізми, які за контекстом синонімічні і передають бажання кохати єдину людину, одружитися з нею, бути завжди разом: *на рушник ставати: Хто бачив її на Різдво та на Велик-*

день, якби подививсь тепер, то жодним побитом не пізнав би: виросла, що з якого боку не зайди, дівчина на всю губу, хоч зараз **на рушник ставай**, а тоді була – **от! підліток собі**. (Люборацькі, с. 85), **до шлюбу стати**: Я ж догадуюсь, чого їй забагається: вона хоче з ним **до шлюбу стати** (Люборацькі, с. 66);

– фразеологізми, що характеризують зовнішній вигляд людини, наприклад, неохайний, брудний, замурзаний: **паню видно по носі, що рилась в горосі: А паню видно по носі, що рилась в горосі**, – відказав Антосьо і показав їй на ніс, що як навмисне був чимось замазаний, і додав: – Рила моркву з петрушкою і вдавилась галушкою (Люборацькі, с. 87), **видно пана по халяхах**: – **Видно пана по халяхах**, – сказала Мاسя і показала Антосьові на чоботи (Люборацькі, с. 87).

До фразеологічних синонімів, що передають психічний стан людини, відносимо:

– фразеологізми, що мають значення ‘переживати душевні муки, хвилюватися, побиватися’ – **немов камінь на серці**: **Говорить старий як годиться, а на серці, немов млинський камінь**, лягла тяжка дума: “Чи не попалась мишка в котячі пазури, що така слухняна стала” (Недоколисана, с. 396), **волосся рвати**: – **Brutal**, – каже сама до себе і мало **волосся не рве**, що вийшла до його, та не кляне владики, ні! аж гілля гнеться! (Люборацькі, с. 137), **душа завмре**: **Душа було завмре**, зовсім завмре, як муха восени. (Люборацькі, с. 45), **холодніє в душі**: Вже місто було видно, як на долоні, і класи за містом; Антосьові все холодніло та й **холодніло в душі**. (Люборацькі, с. 106), **млості б’ють**: **Серце тьохнуло та й заніміло, в очах заблищало, замиготіло, і аж наче млості б’ють** (Люборацькі, с. 167), **сум взяв**: **Задала дівчина, що тільки сама так прибиралась і, може, саме в ту пору, як він конав, реготалась до розпуку – та й сум їй взяв** (Люборацькі, с. 89);

– сталі вислови-фразеологізми зі значенням ‘плакати’ – **засміятися на кутні**: – **Ви бушуєте, поки нема мого Антоса, а хай-но приїде, то дасть він вам гарту! ... Засмієтесь ви на кутні!** (Люборацькі, с. 186), **очі слізьми запливають**: **Дайте лишень нової втну: ... як дівочі карі очі слізьми запливали, як козака край байрака в степу поховали** (Відьми..., с. 413), **заливатись (обливатись) слізьми**: **Орися щось хотіла відказать, та залилась слізьми, що й голос завмер** (Люборацькі, с. 145), **На маму дивлячись, і дочки слізьми заливались** (Люборацькі, с. 32), **Та як заллється зразу слізьми, то аж жаль було б дивитись, якби хто побачив: сльози такі дорідливі, як дощ перед градом, одна за другою й покапали на поміст, наче горохом посипав** (Люборацькі, с. 82), **Довго ніхто не міг допитатись, чого це так; а далі Мася і призналась одній товаришці і облилась слізьми**. (Люборацькі, с. 79).

Фразеологічні одиниці, що означають фізичний стан, зокрема погане самопочуття: **білий (побіліти) як глина**: **А що вже син того панотця, то йшов білий, як глина** (Люборацькі, с. 44), **Привітали Івана і цар, і царівна, і гості, а той молодий побілів, як глина** (Відьми..., с. 434), **стати, як крейда**: **Чим довше йшов, чим ближче було, тим все біліший робився, а як увійшов у сінці, то як крейда став і не йде** (Люборацькі, с. 111), **не лекшає на серці**: **От вже й греблю проїхали і до хати повернули, а сумно Антосьові: не прояснювалось, не лекшало на серці, ні разу не вдарилось як інакше, що от-от материн голос почує...** (Люборацькі, с. 201).

Синонімічні фразеологізми, що характеризують повагу до померлих – **нехай з Богом спочиває**: **Та вона вже вмерла, то й нехай з богом спочиває**. (Відьми..., с. 448), **дай же нам, Боже, здоров’я, а помершим вічний упокой**: **Ну, мамуню! Дай же нам, боже, здоров’я, а помершим вічний упокой!** (Люборацькі, с. 208).

Сталі вислови для вираження здивування, подиву, докору, обурення: **хай йому сто чортів**: – **А що, – каже Ковинський, – як тобі здається, добре ходити в клас? – Та хай йому сто чортів!** (Люборацькі, с. 113), – **Та хай йому сім чортів і все лихе; чи я ж проклинаю? І чого ви вчепились?** (Люборацькі, с. 97), **чорт його бери (побери)** – **Добре каже, – озвався Антосьо, – бо яке ж вам діло до його хазяйства? Чорт його бери!** (Люборацькі, с. 164), – **Чорт його побери!** – подумав Антосьо. – **Не я первий пропаду, не я й останній** (Люборацькі, с. 206).

Уміння вибирати із синонімічного ряду найбільш доцільний фразеологізм, щоб він повністю відповідав змістові твору, його ідеї – складне завдання. Воно вимагає уважної та серйозної роботи над мовою твору, потребує великої майстерності від митця. Не можна нехтувати і структурною довершеністю фразеологічних одиниць, що будуть уведені в мовну канву художнього твору. Дослідивши склад та граматичні особливості фразеологізмів, використаних в ідіостилі письменника, класифікуємо їх так:

1) фразеологічні одиниці предикативної структури. Серед них помітне місце посідають фразеологізми, що за структурою відповідають двоскладному реченню – **аж волосся їжитья**: **Було вийде подивитись, і аж тремтить, аж йому волосся їжитья; та лучче з другого посміялись, аніж самому сміховищем бути** (Люборацькі, с. 49); **волос в’яне**: **І часами, мовляв я, то се, то те, і зілля дасть, а часом – то зовсім друге діло: так прираїть, що аж волос в’яне слухати** (Відьми..., с. 447), **душа в п’яти посунулася** **А дякові і душа в п’яти посунулася**. “Е! якби ти, попе, – думає собі, – знав, що тут загоюється!...” (Відьми..., с. 438).

2) сталі вислови, будова яких співвідносна з односкладними реченнями – *іжицю списати*: *От лиш не мовчить, то як піду до смотрителя, то так іжицю спише, що й не присядете* (Люборацькі, с. 51), *дати мордасів кому: Дав іще скільки мордасів: “Ви всі, – каже, – сучі діти, однакові!” та й чкурнув поза дімками* (Люборацькі, с. 153), *вчистити копу: Роздягли сірому і вчистили мало не копу. А він, неборак, щоб пікнув* (Люборацькі, с. 114), *дати нагаями кому: – Пані! Час на часу не стоїть! А звісне діло, – відказала вона, – що не стоїть час на часу: от і ти – то не битий ще, а не замовчиш, скажу нагаями дати* (Проти сили..., с. 380), *очі видерти кому: О. Яким вже розсердився. В тій стороні українці себе не забувають і хоч що кажи, не розсердиш так, як словом хахол. За це слово готов очі видерти* (Люборацькі, с. 138), *гріти стусанами* кого Обіруч уп’ялась теща зятеві в бороду, кров лється, аж по землі стигне – всі груди обом окровавила; а зять розведе руки, що сили стає, і що сили має – так і *гріє стусанами* під ребра (Люборацькі, с. 187).

Отже, фразеологічний фонд творів А.П. Свидницького багатий і різноманітний. Основна функція фразеологічних синонімів – це уточнення, деталізація зображуваних ознак. Уживання однієї одиниці замість іншої надає нової, додаткової інформації. Ця функція зумовлена необхідністю висловити тонкі семантичні й стилістичні відтінки. Багатий синонімічний словник є свідченням високої художньої майстерності автора, досконалого знання ним літературної та народнорозмовної української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авксентьев, Л.Г. (1983). *Сучасна українська мова. Фразеологія*. Харків, 137 с.
2. Жуков, В.П. (1986). *Русская фразеология*. Москва, 310 с.
3. Коломієць, М.П. і Регушевський, Є.С. (1988). *Словник фразеологічних синонімів*. Київ, 200 с.
4. Матвіяс, І.Г. (1990). *Українська мова і її говори*. Київ, 169 с.
5. Матвіяс, І.Г. (1998). *Варіанти української літературної мови*. Київ, 162 с.
6. Медведєв, Ф.П. (1982). *Українська фразеологія: Чому ми так говоримо*. Харків, 231 с.
7. Муромцева, О. Г. (2008). Мова роману «Люборацькі» Анатолія Свидницького. [В:] *З історії української літературної мови. Вибрані праці*. Харків, с.47–86.
8. Скрипник, Л. Г. (1973). *Фразеологія української мови*. Київ, 280 с.
9. Телия, В.Н. (1996). *Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты*. Москва, 286 с.
10. Ужченко, В.Д. і Ужченко, Д.В. (2005) *Фразеологія сучасної української мови*. Луганськ, 400 с.

УДК: 811.161.2'282

Наталія Коваленко
кандидат філологічних наук, доцент, доцент
кафедри української мови Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Україна)
e-mail: ndm.kovalenko@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7810-1982

СИМВОЛІКА ЛЕКСЕМИ ГОЛКА У ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У статті досліджено особливості вживання та просторове поширення лексики *голка* з усіма фонетичними і лексичними варіантами в складі фразеологічних одиниць. Матеріалом послуговували регіональні словники української мови, фразеологічні словники літературної мови та говірок, збірники діалектних текстів.

Визначено, що *голка* як важливий предмет домашнього господарювання відіграє важливу роль у народній обрядовості, є символічним предметом в обрядово-звичаєвих діях. Загальноукраїнські та діалектні фразеологізми кодують загальні ціннісні уявлення носіїв етносу та їх здатність характеризувати, давати оцінку чомусь чи комусь через компонент *голка*. На певних ареалах української мови спостерігаємо специфіку метафоричних перенесень, акценти на конкретних ознаках; виявлено, що в досліджуваних фразеологізмах українських говірок із компонентом *голка* актуалізовано значення ‘дуже худий (худа)’, ‘багатолюдно, тісно’, ‘сердита, зла, невдоволена людина’, підтверджено збіг структури та семантики одиниць, але збереження фонетичних діалектизмів.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, діалектне мовлення, говір, говірка, голка.